

35ste vergadering

Dinsdag 15 juni 1999

Aanvang 13.30 uur

Voorzitter: Korthals Altes

Tegenwoordig zijn 69 leden, te weten:

Baarda, De Beer, Bemelmans-Vidéc, Van den Berg, Bierman, Bierman-Beukema toe Water, De Boer, Boorsma, Braks, Van den Broek-Laman Trip, Van Bruchem, Castricum, Dölle, Dupuis, Eversdijk, Van Gennip, Ginjaar, Van Heukelum, Hilarides, Hirsch Ballin, Hofstede, Holdijk, Van den Hul-Omta, Jaarsma, De Jong, Jurgens, Ketting, Kneppers-Heynert, Korthals Altes, Van der Lans, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Lodders-Elfferich, Luijten, Lycklama à Nijeholt, Meindertsma, Pastoor, Pitstra, Platvoet, Le Poole, Rabbinge, Rensema, Roscam Abbing-Bos, Rosenthal, Ruers, Van Schijndel, Schoondergang-Horikx, Schuurman, Schuyer, Sorgdrager, Stekelenburg, Stevens, Swenker, Tan, Terlouw, Van Thijn, Timmerman-Buck, Varekamp, Ter Veld, Veling, Van Vugt, Werner, Witteveen, Woldring, De Wolff, Wolfson, Wöltgens en Zwerver,

en de heer Kok, minister-president, minister van Algemene Zaken.

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Kohnstamm, wegens verblijf buitenslands, tot het reces;

Van Eekelen, wegens verblijf buitenslands;

Wiegel, wegens bezigheden elders;

De Vries, wegens verblijf buitenslands, ook volgende week;

Dees, wegens verblijf buitenslands.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

(Deze lijst is opgenomen aan het eind van deze editie.)

Aan de orde is de **verkiezing van de tweede ondervoorzitter der Kamer**.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Lycklama à Nijeholt.

Mevrouw **Lycklama à Nijeholt** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is met overtuiging en vreugde dat mijn fractie voorstelt om de heer Erik Jurgens voor te dragen als tweede ondervoorzitter van deze Kamer.

De **voorzitter**: Overeenkomstig het gestelde in artikel 113 van het Reglement van orde zal deze verkiezing schriftelijk plaatsvinden. Ik benoem tot stemopnemers de heer Baarda, voorzitter, mevrouw Roscam Abbing-Bos, de heer Wöltgens en mevrouw Schoondergang-Horikx.

(Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.)

De heer **Baarda**, voorzitter van het

stembureau: Uitgebracht zijn 68 stemmen, waarvan 1 blanco en 67 stemmen op de heer Jurgens.

De **voorzitter**: Aangezien de heer Jurgens de volstreekte meerderheid van stemmen op zich heeft verenigd, is hij gekozen tot tweede ondervoorzitter van de Kamer. Neemt de heer Jurgens zijn benoeming aan?

De heer **Jurgens** (PvdA): Jawel.

De **voorzitter**: Dan wens ik hem van harte geluk met zijn benoeming. Ik dank de stemopnemers voor de verrichte werkzaamheden.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Ik stel aan de Kamer voor, conform artikel 34, tweede lid, van het Reglement van orde, een bijzondere commissie JBZ-raad in te stellen en deze commissie vooralsnog te belasten met:

- de documenten Comité ex artikel 18 van de Overeenkomst van Dublin;
- alle voorstellen, verslagen en agenda's voortvloeiende uit de JBZ-raad;
- de stukken met betrekking tot werkzaamheden van het Comité ex artikel 4, hoofdstuk K van het Verdrag van Amsterdam (mensenrechtzaken);
- alle andere stukken die rechtstreeks verband houden met de derde pijler uit de Verdragen van Maastricht respectievelijk Amsterdam.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat ik voor alle commissies de leden en de plaatsvervangende leden heb aangewezen. Ook heb ik alle voorzitters en ondervoorzitters van

Voorzitter

de commissies benoemd. De bijzonderheden zullen als bijlage in de Handelingen worden opgenomen.

(De bijlage is opgenomen aan het eind van deze editie.)¹

De **voorzitter**: Aangezien voor het voornemen tot het sluiten van verdragen, de verschillende verdragen die ter stilzwijgende goedkeuring zijn voorgelegd en algemene maatregelen van bestuur die zijn voorgehangen en gedrukt onder de nrs. 23908 (R1519), nr. 39, 26449 (R1635), 26453 (R1636), 26457, 26475, 26482, 26493, 26495 en 26496 de termijn is verstreken, stel ik vast dat, wat deze Kamer betreft, aan uitdrukkelijke goedkeuring van dit voornemen, deze verdragen en deze algemene maatregelen van bestuur geen behoefte bestaat.

Aan de orde is de **interpellatie-Schuurman**, gericht tot de minister-president, over **de rol van de Eerste Kamer in de jongste kabinetscrisis**.

Tot het houden van deze interpellatie is verlof verleend in de vergadering van 8 juni 1999.

(De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze editie.)²

□

De heer **Schuurman** (RPF/GPV): Mijnheer de voorzitter! Allereerst dank ik in u de Kamer hartelijk dat mij vanmiddag de gelegenheid gegeven is om de minister-president te interpellieren. Het spijt mij dat dit niet een week eerder kon. Het voordeel om het nu te doen, is dat wij ook enigszins afstand hebben kunnen nemen van de recente kabinetscrisis.

De gevolgen van de besprekingen en besluiten in deze Kamer inzake het correctief referendum waren – zoals wij allemaal inmiddels weten – verstrekkend. Op 19 mei werd het kabinet demissionair. Nu de breuk inmiddels is gelijmd, lijkt het mij gewenst dat de Eerste Kamer op de gebeurtenissen van 18 en 19 mei terugkijkt en daaruit de nodige lessen trekt. Immers, steeds werden bij de evaluatie van het ontstaan van de recente kabinetscrisis, zowel in de discussie in de Tweede Kamer als in het publieke debat, de positie en

plaats van de Eerste Kamer betrokken. Aanvankelijk overwoog het kabinet zelfs, het verworpen voorstel opnieuw in te dienen. Indien dat bij ongewijzigde omstandigheden zou zijn gebeurd, zou het kabinet de uitspraak van de Eerste Kamer niet serieus genomen hebben. Ook bij het opnieuw missionair worden van het kabinet werd meer dan eens de vraag gesteld wat er nu met de Eerste Kamer gaat gebeuren, vooral ook om herhaling in de toekomst te voorkomen. In elk geval is de afgelopen weken meer dan eens de indruk gewekt dat de schuld van de crisis bij de Eerste Kamer ligt, terwijl ik meen dat die elders gezocht moet worden.

Daarom zou het ook vreemd zijn indien de Kamer niet zelf op de gevolgen van 19 mei zou terugzien. Vanzelfsprekend bedoel ik niet op de inhoud van de discussie terug te komen, maar kritisch te kijken naar de procedure die in deze Kamer is gevolgd. Ik wil, met andere woorden, kijken naar wat er allemaal gebeurd is.

De noodzaak om terug te kijken, is bovendien ingegeven door de ervaring van velen dat de recente kabinetscrisis veel schade heeft toegebracht aan het overheidsambt, aan het aanzien van de Eerste Kamer en aan de politiek in het algemeen.

Ik ben blij dat ik de discussie daarover in deze Kamer kan starten in de vorm van een interpellatie. In de laatste fase van het debat en in de besluitvorming in de vroege morgen van 19 mei speelde de minister-president een grote rol. Terecht maakte de minister-president van zijn bevoegdheid gebruik, zich in de discussie te mengen.

Mijn eerste vraag aan de minister-president is of hij zich wel bewust is geweest dat hij met zijn interventie niet zozeer op de inhoudelijke kant van de grondwetswijziging is ingegaan, maar vooral de politieke invalshoek heeft gekozen en daarmee de Eerste Kamer onder grote, overmatige politieke druk heeft gezet.

Deze vraag verdient toelichting. Zoals bekend kan zijn, heb ik in het verleden meer dan eens voor de politisering van de Eerste Kamer gewaarschuwd. Ik doelde dan op het gevaar dat de Kamer zelf zich niet meer van haar eigenlijke plaats en taak in ons politiek bestel bewust is, maar die onder louter politieke gezichtspunten verduistert. De

Tweede Kamer heeft het politieke primaat.

Alhoewel de Eerste Kamer ook een politiek instituut is, moet zij zich in eerste instantie richten op de toetsing van wetgeving aan de Grondwet en aan internationale verdragen, wetgeving beoordelen op consistentie en toetsen aan staatsrechtelijke en rechtsstatelijke aspecten ervan, zoals rechtsbescherming van de burger, en nagaan hoe het zit met de uitvoerbaarheid en de financiering van wetsvoorstellen. In het verleden is gebleken dat wanneer de Eerste Kamer zich op deze taak richt, zij ook de meeste invloed uitoefent. Gaan politieke gezichtspunten overheersen, dan lopen de spanningen in relatie tot het kabinet op, met alle mogelijke consequenties daarvan. In politiek opzicht past de Kamer wijze terughoudendheid. De minister-president zal zich herinneren – hij was toen minister van Financiën – dat ik in deze Kamer meer dan eens voor deze politisering heb gewaarschuwd.

Ook een andere vorm van politisering past niet. Die politisering treedt op als leden van de Eerste Kamer in hun beslissingen zich alleen laten leiden door of onder druk gezet worden door partijpolitieke belangen. Meestal vallen die dan samen met coalitiebelangen. Om eerlijk te zijn: het valt niet altijd mee het juiste evenwicht te bewaren in de politieke opstelling van de Kamer jegens het kabinet en – omgekeerd – in de politieke opstelling van het kabinet jegens de Kamer. Maar is dat laatste evenwicht in de nacht van 19 mei niet duidelijk verbroken? Immers, de argumenten die met de minister van Binnenlandse zaken waren gewisseld betroffen vooral staatsrechtelijke zaken. Dan moet de Kamer zonder politieke druk vanuit het kabinet in vrijheid een eindafweging kunnen maken.

Mijn tweede vraag is derhalve of de minister-president zich niet schuldig heeft gemaakt aan die politisering van kabinetswege door “verkapt” het machtswoord te spreken. Weliswaar heeft de minister-president niet direct de kabinetskwestie aan de orde gesteld, maar hij heeft de Kamer wel duidelijk gemaakt, dat onvoldoende steun voor het wetsvoorstel de ruimte om met de bestaande coalitie verder te regeren, heel klein zou maken.

Uit het verloop van de discussie in deze Kamer bleek van meet af aan,